

I. УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у одредби члана 72. став 1. тач. 2. и 11. Устава Републике Србије, којом је предвиђено да Република Србија, између осталог, уређује и обезбеђује остваривање и заштиту слобода и права човека и грађанина, да уређује и обезбеђује уставност и законитост, као и да уређује и обезбеђује организацију, надлежност и рад републичких органа.

Права детета и њихово поштовање као битна карактеристика сваке демократске државе, јасно су изражена и у члану 28. Устава Републике Србије, где је истакнуто да мајка и дете имају посебну заштиту, посебну заштиту имају и малолетници о којима се родитељи не старају, као и лица која нису у могућности да сама брину о себи и заштити својих права и интереса.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Конвенција о правима детета усвојена је у Уједињеним Нацијама 20. новембра 1989. године (Резолуција бр. А744/736) и ступила је на снагу 1990. године, а ратификовале су је скоро све чланице Уједињених Нација. Ову Конвенцију Југославија је ратификовала 1990. године.

Чланом 4. Конвенције о правима детета прописано је да ће стране уговорнице предузети све потребне законодавне, административне и остале мере за остваривање дечијих права признатих у Конвенцији, а Препоруком Парламентарне скупштине Савета Европе 1460 (2000) тражи се оснивање посебног тела за заштиту и промоцију дечијих права.

Иако је први дечији омбудсман основан у Норвешкој законом бр.5 из 1981. године, управо је изгласавање Конвенције о правима детета охрабрило многе државе да оснују институцију дечијег омбудсмана. Канцеларије дечијих омбудсмана широм света постале су део широког покрета за признавање дечијих права и бољу примену међународних конвенција о том питању. До данас су основане канцеларије омбудсмана у Аустрији, Белгији, Данској, Француској, Финској, Ирској, Исланду, Италији, Литви, Македонији, Мађарској, Норвешкој, Португалији, Румунији, Русији, Северној Ирској, Шпанији, Шведској, Велсу, Хрватској, Израелу, и у неким земљама Северне и Јужне Америке, у Јужноафричкој републици, Аустралији и у Новом Зеланду.

Године 1997. успостављена је Европска мрежа омбудсмана за децу (ENOC) с циљем подстицања потпуне примене Конвенције о правима детета, међусобне размене информација, заједничког приступа и стратегија у корист добробити деце, као и заједничког деловања са циљем обезбеђивања позитивних националних политика за децу.

У правном систему Републике Србије институција омбудсмана нашла је за сада место само на нивоу територијалне аутономије (2002. године одлуком Скупштине АП Војводине установљен је Покрајински омбудсман) и локалне

Основни циљ независне институције за заштиту дечијих права је координисање, промоција и заштита дечијих права. Ова институција настојаће да деца постану значајан политички и друштвени приоритет и то вршењем утицаја на представнике парламентарне и извршне власти да приликом доношења одлука уважавају права деце, као и осигуравањем ефикасне заштите деце у случају угрожавања њихових права. Основни принцип деловања Заштитника права детета је заснован на обезбеђивању пуне партиципације деце и промоцији дечијих права, како међу одраслима тако и међу децом.

Доношењем овог закона Србија испуњава и једну од својих међународних обавеза које произилазе из чланства у Савету Европе.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ПОЈЕДИНИХ ОДРЕДАБА

Предложена законска решења опредељују се за назив «Заштитник права детета», као назив институције која се установљава, полазећи од тога да овај назив одговара изворном значењу шведског појма «омбудсман», а да је, са друге стране, примерен као назив институције националног законодавства. Заштитник права детета је и адекватан назива за институцију која је, пре свега, намењена свој деци.

Што се тиче садржине основних одредби, њима се установљава институција Заштитника права детета чија је улога, у складу са међународним стандардима, да штити и промовише дечија права. Неспорно је да права немају смисла ако се за њих не зна или их нико не разуме, па је ширење знања о правима деце интегрални део процеса њихове друштвене партиципације.

Деци мора бити омогућена ефикасна заштита у случају угрожености њихових права, а један од основних задатака Заштитника права детета је праћење доступности и ефикасности постојећих процедура за њихову заштиту. Кроз предложена законска решења прецизно се уређује надлежност Заштитника права детета као и ко се под појмом дете подразумева у смислу овог закона.

Предложеним основним одредбама такође је, на општи начин, истакнут положај Заштитника права детета, чија се улога у друштву може остварити само ако је Заштитник права детета независан и самосталан у свом раду и ако је заштићен од политичких и сваких других утицаја.

Предложена могућност да се послови Заштитника права детета могу обављати и у канцеларијама ван његовог седишта у Београду, има за циљ да створи правни основ да се ова институција приближи пре свега деци, тиме што би им и фактички била доступнија месту у коме живе и у коме, највећим делом, и остварују своја права. Истовремено, имајући у виду да се ради о институцији која тек треба да заживи и нађе своје адекватно место у друштву, предлаже се да одлуку о образовању канцеларија ван седишта доноси Заштитник права детета и то кроз општи акт о организацији.

Једно од основних правила када је реч о овој институцији је да се поступком избора, правним положајем лица које је носилац функције у институцији и поступком и разлозима за престанак функције обезбеди максимална независност, самосталност, политичка неутралност и тиме

повреда права или превентивно деловање на органе да повреде не чине, произилази фактички искључиво од ауторитета који у друштву ужива личност која обавља функцију.

Предложени начин утврђивања предлога за избор Заштитника права детета, односно доследно томе за његово разрешење, а о коме се Народна скупштина изјашњава, обезбеђује заправо да Заштитник права детета буде изабран вољом већине народних посланика која је далеко изнад формално потребне већине предвиђене Уставом. Наиме, као прво, предлаже се да овлашћени предлагач за избор Заштитника права детета буде одбор надлежан за права детета.

Посебан значај имају предложене одредбе о политичкој неутралности Заштитника права детета и о неспојивости ове функције са било којом другом јавном функцијом, професионалном делатношћу или обављањем друге дужности или посла који би могао утицати на његову самосталност и независност.

Полазећи од тога, али и од потребе да се обезбеди ефикасно обављање послова, предлаже се да Заштитник права детета има два заменика, који му помажу у обављању Законом утврђених надлежности.

Што се тиче престанка функције Заштитника права детета (и његових заменика) предложене одредбе су такође у складу са очувањем независности и самосталности овог органа.

Основна надлежност Заштитника права детета је да контролише повреде права које су учињене било чињењем (правни акти или радње) органа управе и других субјеката чији је рад Заштитник права детета овлашћен да контролише, било њиховим нечињењем (када су били дужни да донесу акт или предузму радњу), и то све у случају да се ради о повреди републичких закона, других републичких прописа и општих аката. На овај начин прави се јасно разграничење између Заштитника права детета и истоврсних институција на нижим нивоима - Покрајинског омбудсмана и грађанског браниоца (омбудсмана).

Од контроле Заштитника права детета изричито се изузимају рад Народне скупштине, Председника Републике и Владе као колегијалног органа извршне власти (за разлику од министарстава која су као носиоци управне власти најзначајнији субјекат контроле), што је стандард прихваћен без изузетка у свим земљама, као и судови и јавна тужилаштва, што је преовлађујућа пракса у свету, која се препоручује због очувања независности ових органа.

Поред ове основне, контролне функције, Заштитник права детета има још две битне надлежности. Једно је право законодавне иницијативе, а друго право на покретање поступка за оцену уставности и законитости свих општих аката којима се уређују питања која се односе на слободе и права грађана, о чијој заштити и унапређењу се овај орган стара.

Заштитник права детета је одговоран за промоцију и доследну примену члана 12. Конвенције о правима детета која државама потписницама налаже да деци осигурају право на слободно изражавање својих ставова у свим стварима које се на њих односе, као и да их уважи у складу са узрастом и зрелошћу

институцију у поступцима у којима се одлучује о њиховим правима (члан 65. Породичног закона).

Посебно је значајно да Заштитник права детета буде доступан деци, да им буде познат и да их упознаје са садржајем свога рада. Деца морају знати да институција за заштиту њихових права постоји, која је њена функција, и како могу постићи да та институција заиста представља и штити њихове интересе. Заштитник права детета за свој рад мора бити одговоран пре свега деци, извештавајући их о свом раду на њима примерен начин.

Предложеним одредбама детаљно је уређен поступак који Заштитник права детета спроводи у извршавању својих законом предвиђених надлежности а које се односе на контролу рада управе.

Правило је, што се предложеним одредбама и експлицитно наводи, да право да се обрати Заштитнику права детета и да тражи његову интервенцију, има свако ко је под јурисдикцијом органа, односно субјеката чији рад Заштитник права детета је овлашћен и има право да контролише.

У односу на уређивање питања поступка стандарди упућују да треба обезбедити приступачност ове институције свој деци, што подразумева да поступак за обраћање Заштитнику права детета треба да буде што је могуће једноставнији и да обраћање Заштитнику права детета не сме изискивати никакве трошкове.

Поступак који Заштитник права детета води не окончава се одлуком у формалноправном смислу. Ако након утврђивања свих релевантних чињеница дође до закључка да у раду органа није било недостатака, Заштитник права детета ће о томе обавестити подносиоца притужбе, а ако утврди да су у раду органа постојали недостаци, упутиће органу препоруку о томе како да уочени недостатак отклони.

Следеће опште правило везано за ову институцију је јавност њеног рада. Не само да обраћањем јавности Заштитник права детета врши утицај на органе управе да исправе учињене повреде права, већ извештавањем Народне скупштине и објављивањем тих извештаја, чини доступним јавности податке о уоченим недостацима у раду органа које је контролисао, и на основу тога даје предлоге у правцу побољшања положаја деце у односу на управу.

Користећи примере из упоредноправне праксе, предлаже се да параметар за одређивање плате Заштитника права детета и његових заменика буде плата председника, односно судије Уставног суда, што је примерено како са становишта функције и послова које обављају, тако и са становишта ограниченог броја носилаца функције.

Као и сваки функционер који руководи државним органом, Заштитник права детета, у складу са општим прописима, доноси акт о организацији и систематизацији послова у стручној служби, која се образује за вршење стручних и административних послова. Сходно томе, Заштитник права детета самостално одлучује о пријему у радни однос запослених у стручној служби. На све запослене у стручној служби примењују се прописи којима се уређује радноправни статус државних службеника.

За примену члана 57. Закона о заштитнику права деце потребна су средства на годишњем нивоу од укупно 3.950.000,00 динара, и то:

- 1) плата заштитника права деце у износу од 1.750.000,00 динара на годишњем нивоу (нето зарада процењена на 80.000,00 динара, увећана за процењен раст трошкова живота и прописане порезе и доприносе) и
- 2) плате 2 заменика Заштитника заштитника деце у износу од 2.200.000,00 динара на годишњем нивоу (нето зарада процењена на 50.000,00 динара, увећана за процењени раст трошкова живота и прописане порезе и доприносе).

Укупна потребна средства у износу од 3.950.000,00 динара планирана су Предлогом финансијског плана за 2006 годину, на економској класификацији 423 – Стручне услуге, у оквиру укупног износа од 51.000.000,00 динара.

С тога за примену овог закона није потребно обезбеђивати додатна средства у буџету Републике Србије.

За спровођење овог закона није потребно обезбедити додатна средства у буџету Републике Србије.